

บันทึกการศึกษา :
ความสัมพันธ์ ระหว่าง การเปลี่ยนแปลงฐานะของสตรี กับ
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

: "กลุ่มศึกษาในฝรั่งเศส"

วัตถุประสงค์ : เน้นการศึกษาวิวัฒนาการ ของความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงและชาย จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยถือเอาการวิเคราะห์เรื่อง การกดขี่สตรี (woman domination) เป็นสำคัญ

แนะนำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

- 1) La Politique du Male (Sexual Politic - ในชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ) : Kate Millet.
- 2) Féminisme et Révolution (Woman, Resistance, Revolution- ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ) : Sheila Rowbotham
- 3) Le Fait Féminisme : Evelyne Sullerot
- 4) Le Deuxième Sexe (The Second Sex ในชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ) : Simone de Beauvoir
- 5) La Révolution Sexuelle : Wilhelm Reich

รายละเอียดในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ข้อสังเกตเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาวิกฤตการณ์
  - 1.1 ปัญหาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ และปัญหาสตรี : สถานภาพทางเศรษฐกิจของสตรี
  - 1.2 ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางสังคมและทางการเมือง
  - 1.3 ปัญหาความต่ำต้อยของสตรีเพศ
2. ประเด็นในการศึกษา
  - 2.1 การแบ่งงานโดยถือเอาเพศเป็นตัวกำหนด
  - 2.2 สภาพสังคมกระดุมพี และรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศ
  - 2.3 ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิและการปลดปล่อยสตรีในระดับสากล

1. ข้อสังเกตเบื้องต้น

1.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจของสตรี :

ข้อสังเกตนี้หมายถึงการพิจารณาปัญหาสตรีเฉพาะในกลุ่มสตรีนั้นเป็นผู้ลงมือทำงาน ในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึงการพิจารณาสตรีที่มีบทบาทเป็นผู้ผลิต

ลักษณะการคลี่คลายการทำงานของสตรี มีปัจจัยทั้งด้านกาลเทศะ (time and space) เป็นตัวกำหนด หากพิจารณาในด้าน space จะแยกลักษณะชั้น คอนหรือประเภทการทำงานของสตรีได้เป็น 2 ประเภท คือ [1] ประเภทที่มีผลผลิต (ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์) ในสังคมเกษตรกรรม การแบ่งงานครั้งแรกโดยถือเอาเพศเป็นตัวกำหนด ก็คือ ชายจะเป็นฝ่ายล่าสัตว์และหญิงทำการเพาะปลูก เพราะฉะนั้น กลุ่มผู้หญิงที่ทำงานด้านการผลิตกลุ่มแรก คือ หญิงชวาค่อมาเมื่อสังคมพัฒนามาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ผู้หญิงบางกลุ่มก็ได้เข้าทำการผลิตในลักษณะหญิงคนงาน [2] ประเภทที่ถูกถือว่าไม่มีผลผลิต (ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์) เช่นงานในภาคบริการ ทั้งงานที่ทำในบ้านและงานนอกภาคเร็ดูทั่วไปที่ทำงานนอกบ้าน และสำหรับผู้หญิงในสังคมอุตสาหกรรม อาจถือได้ว่า มีชั่วโมงการทำงานเป็นสองเท่า กล่าวคือ ในระบบเศรษฐกิจและงานในบ้านหรือครอบครัว

1.2 ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางด้าน

สังคมและการเมือง : เรามองเห็นความไม่เท่าเทียมนี้ได้ตั้งแต่ระดับการประกอบอาชีพ อาชีพที่ได้รับการยกย่องจากสังคม จะมีแค่ผู้ชายเท่านั้น

หรือมองเห็นจากตำแหน่งหน้าที่การงานแม้ภายในอาชีพเดียวกัน ตำแหน่งในระดับบริหาร หัวหน้างานยังมีสัดส่วนของผู้ชายเป็นส่วนมาก ข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกประการหนึ่ง คือ แม้แต่ในประเทศสังคมนิยมเอง ผู้ที่ทำงานที่เป็นฝ่ายบริหารระดับสูงก็ยังคงเป็นเพศชายเสียเป็นส่วนใหญ่

ความไม่เท่าเทียมทางการเมือง มองเห็นได้ง่าย ๆ จากตำแหน่งทางการเมือง ระดับสูงจำนวนรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลจะมีสตรีเข้าร่วมเป็นเพียงส่วนน้อย ปรากฏการณ์นี้ไม่มีข้อยกเว้น ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมืองในโลกเสรีหรือโลกสังคมนิยม ตัวอย่างของประเทศรัสเซียและจีน เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนระหว่างช่องว่างทางความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง กับความล้าหลังด้านปัญหาสตรีและค่านิยมธรรมสังคม เพราะสมาชิกผู้กุมอำนาจทางการเมืองระดับสูงของประเทศ ล้วนแต่เป็นชายผู้สูงอายุทั้งสิ้น

1.3 ปัญหาความด้อยค่าของสตรีเพศ

ในสังคม : ปัญหาที่ดำรงอยู่ได้ด้วยการค้ำจุนของอุดมการณ์หนึ่งที่เรียกว่า "เพศนิยม" (Sexisme) อุดมการณ์มีลักษณะอคติเช่นเดียวกับอุดมการณ์อื่น ๆ ในสังคม เช่น เชื้อชาตินิยม (racisme) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่เหยียดหยามศักดิ์ศรีของมนุษย์บางกลุ่มโดยใช้ข้ออ้างทางธรรมชาติ เช่น เพศ สผิว เผ่าพันธุ์ มาเป็นเกณฑ์

อุดมการณ์เพศนิยมนี้สร้างทัศนคติ (ซึ่งที่จริงคืออคติมากกว่า) ต่าง ๆ ต่อเรื่องความสามารถของสตรีขึ้นมา เช่น โดยธรรมชาติแล้ว ผู้หญิงไม่มีความสามารถที่จะทำงานด้านสร้างสรรค์ได้ (เช่น

เป็นนักคิดที่ยิ่งใหญ่ เป็นศิลปิน เป็นกวี) ฉะนั้น ผู้หญิงจึงมีความถนัดตามธรรมชาติที่จะทำงานประจำวันที่ซ้ำซากจำเจ ผลที่ตามมาจากทัศนคติเช่นนี้ก็คือ ผู้หญิงจำนวนมากจะถูกปิดกั้นโอกาสในการทำงานที่สร้างสรรค์จริง ๆ และถูกกำหนดกรอบของความเป็นสตรีไว้ในขอบเขตอันจำกัด

มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับงานค้นพบที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เช่น งานค้นพบของฟรอยด์ (Freud) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นการปฏิวัติทางความคิดและความรู้ครั้งยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ แต่ก็ยังมีคำถามว่า ข้อเท็จจริงที่ฟรอยด์ได้ค้นพบนั้น มีผลกระทบต่อบัญหาสตรีในทางบวกหรือทางลบมากน้อยเพียงไร

2. ประเด็นในการศึกษา

2.1 การแบ่งงานกันทำโดยถือเพศเป็น

ตัวกำหนด : รูปแบบการแบ่งงานกันทำมี 3 แบบ

- 1) การแบ่งงานกันทำตามเพศ
- 2) การแบ่งงานทางสังคม โดยแบ่งตามลักษณะทางสังคมของงาน
- 3) การแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะ เช่น งานประเภทเดียวกัน แต่มีระดับความยากง่ายต่างกัน

ในรูปแบบทั้งสามนี้ การแบ่งงานกันทำตามเพศนั้นเป็นรูปแบบแรกและเก่าแก่ที่สุด การแบ่งงานทางสังคมนั้นมีมาแต่อดีต ส่วนการแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะนั้นเกิดขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน การแบ่งงานตามเพศนั้น วิวัฒนาการ

มาโดยเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนไหวของสังคม

ก) ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคโบราณ : มีแนวคิดทางก้ำกึ่งมามนุษยวิทยาที่พยายามศึกษาย้อนหลังไปถึงสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เริ่มตั้งแต่งานของ Bachofen ชื่อ "Le Droit Maternel" (สิทธิของมารดา) ซึ่งต่อมา Lewis และ Morgan ได้นำมาพัฒนาต่อ และท้ายสุด Marx และ Engels ก็ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมโดยใช้การอ้างอิงจากงานของ Morgan

Bachofen เสนอว่า ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติในยุคที่เรียกว่า ยุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น (ซึ่งมีระยะเวลายาวนานกว่ายุคประวัติศาสตร์) สภาพสังคมของมนุษย์ มีระบบที่ถือว่าหญิงเป็นใหญ่ในสังคม เรายังสามารถหว่านรอยของสังคมแบบนี้ได้จากตัวอย่างของเผ่าอะเมซอน ซึ่งมีสตรีเป็นผู้ควบคุมรัฐ หญิงเป็นผู้ทำสงครามเป็นต้น เมื่อผ่านพ้นจากยุคนี้แล้ว จึงเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ยุคแรกที่เรียกว่า ยุค "antiquité" จึงเริ่มมีสภาพสังคมแบบผู้ชายเป็นใหญ่ ข้อสรุปของ Bachofen ก็คือในอดีตเคยมียุคที่เรียกว่า Matriarchal (การถือหญิงเป็นใหญ่)

ในปัจจุบัน Kate Millet ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าประเด็นนี้ต่อ และได้ให้ข้อเสนอที่คัดค้านกับงานศึกษาเดิม ๆ ว่า ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาตินี้ ไม่มียุคที่เรียกว่า Matriarchal เพราะเราจำเป็นต้องแยกความแตกต่างระหว่างระบบ 2 ระบบคือ การนับสายสกุลทางแม่ (matrilinaire) กับการถือหญิงเป็นใหญ่ (ma-

triarchal) ออกจากกัน ถึงแม้จะมีหลักฐานจากอดีตว่า เคยมีสังคมที่ให้ความสำคัญกับฐานะของสตรีในสังคม แต่นั่นก็เป็นลักษณะของการนับสายสกุลทางแม่เท่านั้น ซึ่งไม่จำเป็นว่า สภาพความเป็นจริงของสังคมในยุคนั้น จะต้องถือหญิงเป็นใหญ่เสมอไป กล่าวโดยสรุปก็คือ ปรากฏการณ์ของการนับสายสกุลทางแม่ ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ข้อสรุปของระบบการถือหญิงเป็นใหญ่เสมอไป

ค่านี้อาจจะชี้ถึงฐานะของสตรีในสังคมน่าจะเป็นลักษณะการแบ่งงานกันทำ และรูปแบบของการผลิตของแต่ละสังคมมากกว่า ตัวอย่างเปรียบเทียบ เช่น ในกลุ่มที่มีรูปแบบการทำมาหากินแบบเลี้ยงสัตว์หรือล่าสัตว์กับกลุ่มเพาะปลูก ฐานะความสำคัญของสตรีจะมีความแตกต่างกัน ในกลุ่มเลี้ยงสัตว์ สตรีมีส่วนเข้าร่วมในการผลิตนั้นน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเพาะปลูก ดังนั้นในกลุ่มเพาะปลูก ฐานะของสตรีจึงมีความสำคัญมากกว่าในกลุ่มเลี้ยงสัตว์

การวิเคราะห์ในแนวนอนน่าจะได้รับการยืนยันมากขึ้น เมื่อมาพิจารณาคุณลักษณะของศาสนาที่เกิดขึ้นในกลุ่มเลี้ยงสัตว์และกลุ่มเพาะปลูก สำหรับศาสนาประจำเผ่าของพวกเขา Normad (พวกเลี้ยงสัตว์เร่ร่อน) สตรีจะไม่มียศในทางศาสนา เช่น มีข้อห้ามไม่ให้สตรีรับขานเป็นพระ อันเป็นการกีดกันสตรีออกจากสถาบันสำคัญของสังคม

โดยเฉพาะเมื่อสังคมพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ให้ซับซ้อนมากขึ้น จนกระทั่งเกิดสถาบันที่เรียกว่า "รัฐ" ฐานะของสตรียังถูกกีดกันออกไปมากยิ่งขึ้น ในสังคมก่อนยุคกำเนิดของรัฐ ทั้งหญิงและ

ชายต่างมีบทบาทร่วมกันในการก่อสร้างสังคม แต่เมื่อมีกำเนิดของรัฐ ก็หมายความว่า ได้เกิดมี "กองกำลังคึกคึกอวูร" ขึ้นแล้วในสังคมที่ทำหน้าที่พิเศษเฉพาะของตนเอง ในกองกำลังนี้ไม่มีสตรีเข้าร่วมอยู่เลย ถึงแม้จะมีปรากฏการณ์ว่า มีตำแหน่งพระราชินี มีรูปแบบรัฐที่ปกครองโดยผู้หญิง (เช่น ตัวอย่างเมืองลับแล) แต่นั่นก็เป็นกรณียกเว้นเท่านั้น เพศที่มีอภิสิทธิ์ในการเข้าจัดการเกี่ยวกับภารกิจของรัฐ ล้วนแต่เป็นชายทั้งสิ้น

เมื่อฐานะของสตรีถูกกีดกันออกจากสถาบันที่ทรงอำนาจของสังคมมากขึ้นทุกที การกีดกันสตรีก็ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกทีเช่นกัน

ข) ยุคสมัยกลาง : ในสมัยกลาง สังคมแตกออกเป็น 2 ชั้นใหญ่ ๆ คือพวกเจ้าที่ดิน (seigneur) และชาวนา สำหรับกลุ่มชาวนา ผู้หญิงจำเป็นต้องทำงานในภาคเกษตร และทำงานหนักเป็น 2 เท่าของผู้ชาย สำหรับผู้หญิงในชนชั้นเจ้าที่ดิน สถานภาพของผู้หญิงในชั้นนี้ยังนับว่าดีกว่า เช่น ในบางขณะยังมีการอนุญาตให้ผู้หญิงสืบทอดตำแหน่งขุนนางของตระกูลได้ แต่ในส่วนที่เป็นการกุมอำนาจรัฐในยุคสมัยกลาง ในฝรั่งเศสก็ยังมีกฎหมายห้ามผู้หญิงขึ้นครองราชย์

อย่างไรก็ตาม มีปรากฏการณ์ทางสังคมบางอย่างที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าร่วมทางสังคมบ้าง เช่น กรณีของการเกิดสงคราม เช่น สงครามครูเสด ในหมู่ชนชั้นเจ้าที่ดิน เนื่องจากผู้ชายที่ออกไปร่วมรบเป็นระยะเวลายาวนาน เปิดโอกาสให้ผู้หญิงดำรงตำแหน่ง "พ่อบ้าน" ดูแลกิจการของครอบครัว เข้าสวมบทบาทเป็นพระสงฆ์และเป็นที่ยอมรับนับถือในระดับหนึ่ง เราอาจจะเห็น

ว่องวอยบางประการของการให้ความสำคัญแก่สตรี เช่นกรณีของการสร้าง Notre Dame ขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ หรือสร้างลัทธิความเชื่อเรื่องพระนางมารีอา (แม่พระเยซู) แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญแก่สตรีเหล่านี้ ก็ยังคงอยู่แต่เฉพาะสตรีในชนชั้นสูงเท่านั้นมิได้หมายความว่ารวมไปถึงสตรีทั่วทั้งสังคม

ในตอนปลายของยุคสมัยกลาง เราจะได้เห็นรูปแบบการก่อกำเนิดที่ปรากฏออกมาในปรากฏการณ์ทางศาสนา ในช่วงนี้มีการต่อสู้ระหว่างศาสนาโรมันคาทอลิก กับศาสนาตั้งเดิมประจำกลุ่มชนในอาณาเขตที่อิทธิพลของศาสนาโรมันคาทอลิก (ในรูปแบบที่มี hiérarchie แล้ว) ยังเข้าไปไม่ถึงนั้น ตามปกติศาสนาคตั้งเดิมประจำกลุ่มชนนั้น มักจะเป็นข้อปฏิบัติที่สัมพันธ์กับชีวิต มีเป้าหมายและรูปแบบพิธีกรรมเพื่อรักษาชีวิตรวมหมู่ของกลุ่มชนนั้น แต่เมื่อศาสนาจากภายนอก เช่น กวิศต์ศาสนาในยุคหลัง ซึ่งได้กลายเป็นศาสนาของคนในเมือง เป็นศาสนาที่มีรูปแบบพิธีกรรมที่ไม่สอดคล้องกับแบบแผนเดิมของชีวิตพยายามแทรกแซงเข้าไปแทนที่ศาสนาคตั้งเดิม จึงเกิดการต่อต้านจากกลุ่มชนพื้นเมือง (ส่วนมากได้แก่พวกชาวนาที่อาศัยอยู่ในชนบท) พระสงฆ์ในศาสนาคริสต์ทำการต่อสู้กับพวกพ่อมคหมีโดยใช้ผู้หญิงเป็นแพะรับบาป เนื่องจากในสังคมเกษตรผู้หญิงมักมีบทบาทแข่งขัน ทัดเทียมกับชาย เราจึงเห็นธรรมชาติของการบูชาอันที่แม่แม่มคหมีมากมายในยุคนั้น ดังนั้น การทำลายลัทธิแม่แม่มคหมีนั้น ในทางปฏิบัติที่เป็นจริง ก็คือการทำลายรูปแบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมเกษตร

และการทำลายศาสนาคตั้งเดิม ภายใต้ข้ออ้างว่าผู้หญิงที่มีแนวโน้มเป็นผู้นำของกลุ่มชนนั้นเป็นแม่แม่มค

2.2 สังคมกรรมสิทธิ์และความสัมพันธ์

ระหว่างเพศ : เราได้เห็นปรากฏการณ์ว่า จากทัศนะของผู้คนโดยทั่วไปมักจะมองว่า สังคมกรรมสิทธิ์ได้ทำลายความล้าหลังหลายประการของสังคมศักดินา และในเวลาเดียวกัน ได้สร้างความก้าวหน้าใหม่ๆ ขึ้นมาแทนที่ แต่เหตุไฉนขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีจึงโจมตีสังคมกรรมสิทธิ์รุนแรงยิ่งกว่าแต่ก่อน

การพิจารณาปัญหาที่ จำเป็นต้องใช้ข้อคิดเปรียบเทียบเช่นเดียวกันว่า ในขณะที่มีการปฏิวัติกรรมสิทธิ์เป็นข้อดีและเป็นส่วนที่ก้าวหน้าของยุโรปนั้น ก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นข้อดีเสมอไปสำหรับแอฟริกา เอเชีย และลาตินอเมริกา หรือแม้แต่จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะตัวการปฏิวัติประชาธิปไตยโดยกรรมสิทธิ์ในยุโรปนี้เองที่เป็นผู้ก่อกำเนิดสร้างระบบทาส ระบบอาณานิคม และจักรวรรดินิยมขึ้นในความสัมพันธ์กับประเทศโลกที่สาม

ในกรณีของปัญหาสตรีก็เช่นกัน เพราะถึงแม้ว่า ขบวนการปฏิวัติสังคมของพวกกรรมสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นพวก Puritan (กลุ่มศาสนาในยุคศตวรรษที่ 16-17) หรือกลุ่ม Jacobin (กลุ่มพรรคปฏิวัติในยุคปฏิวัติฝรั่งเศส) จะสร้างความก้าวหน้าในส่วนอื่น ๆ ให้แก่สังคม (คงจะต้องตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มคนที่มีความหมายที่มืดมนเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ชาย) แต่กลุ่มนักปฏิวัติกรรมสิทธิ์เหล่านี้ ก็ไม่มีความคิดเกี่ยวกับสิทธิของสตรีเลยแม้แต่น้อย เมื่อพวกเขาทำการปฏิวัติ และ

ก่อตั้งระบบเลือกตั้งประชาธิปไตยขึ้นมานั้น ในยุคแรก สตรียังไม่มีสิทธิเข้าร่วมในการเลือกตั้งด้วยเลย

ผู้นำทางความคิดในการปฏิวัติระดมพีเร็น Rousseau แม้ว่าจะมีความคิดเป็นเสรีนิยมเลขาธิการสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมของมนุษยชาติ แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับสตรีแล้ว ยังมีทัศนคติที่ลึกลับกันอยู่มาก

ฉะนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า การปฏิวัติของระดมพีเร็น จึงเป็นการปฏิวัติของเพศชาย โดยเพศชายและเพื่อเพศชายเท่านั้น

ผลต่อเนื่องของการปฏิวัติระดมพีเร็นที่มีผลมาถึงสตรีก็คือ ในยุคของการแบ่งงานกันทำอย่างละเอียดของสังคม อุตสาหกรรมภายใต้การนำของระดมพีเร็นเองที่ได้คัดค้านสตรีจำนวนมากออกจากการทำงานด้านการผลิต โดยแยกสตรีพวกหนึ่งไปไว้ในงานภาคบริการ เช่น หญิงทำงานบ้าน แม้บางคนเหล่านี้จะถูกพิจารณาว่าเป็นกาฝากของสังคมไม่มีการผลิต ไม่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนั้น ในขณะที่สังคมระดมพีเร็น อุตสาหกรรมบางส่วนได้เข้าไปแย่งแรงงานสตรีออกมาจากบ้านและครอบครัว (เช่น งานอุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมทอผ้า) แต่สังคมระดมพีเร็นไม่เคยได้แก้ไขทัศนคติพื้นฐานบางประการต่อสตรีเลย เช่น ทัศนคติเรื่องความซื่อสัตย์ ในสังคมโบราณ และสังคมศักดินา สตรีไม่สามารถจะออกมาทำงานนอกบ้านได้ เนื่องจากความไม่ไว้วางใจของสามีว่า ภรรยาจะนอกใจ ฉะนั้นจึงเกิดทัศนคติที่ว่า “สตรีที่ไม่ได้ทำงานเท่านั้น จึงจะ

สามารถเป็นสตรีที่ดีได้” ทัศนคติดังกล่าวนี้สืบต่อกันมาจนปัจจุบัน และมีส่วนในการบดบังในการที่สตรีจะได้ออกมาสู่โลกกว้างและรู้จักชีวิตสังคมภายนอกบ้านบ้างในสภาพสังคมปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจอันบีบรัดได้บีบบังคับให้แรงงานหญิงส่วนหนึ่งจำเป็นต้องออกมาทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้เพิ่มเติมให้กับครอบครัว แต่เนื่องจากทัศนคติที่ดูแคลนหญิงที่ออกมาทำงานนอกบ้านยังคงตกค้างอยู่ในสังคม สตรีที่ออกมาทำงานนอกบ้านนี้จึงอยู่ในสภาพที่อึดอัดมากยิ่งขึ้น

สำหรับระบบการปกครองบางแบบที่มีผลร้ายต่อประชาชนโดยทั่วไป เช่นระบบการปกครองแบบฟาสซิสต์นั้น สตรีก็ยังคงได้รับผลกระทบอย่างมากยิ่งขึ้น ในสมัยเผด็จการฮิตเลอร์ ได้มีการกำหนดให้ผู้หญิงมีหน้าที่ 3 อย่างเท่านั้นคือ “ดูแลลูก ทำครัว และไปวัด” นี้เท่ากับเป็นการคัดค้านบทบาทของสตรีออกจากกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง

Wilhelm Reich (นักจิตวิเคราะห์) อธิบายไว้ในหนังสือ “La Révolution Sexuelle” ว่า ผลสะท้อนจากการปฏิวัติตุลาคม 1917 นำมาสู่การเปลี่ยนรูปแบบใหม่ของความสัมพันธ์ทางเพศ เพราะในช่วงปฏิวัติสตรีได้ต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษ ดังนั้นบรรดาบุรุษเพศจึงรู้จักที่จะสรรหาถ้อยคำที่ยกย่องความสามารถของสตรีเพื่อให้พวกเธอทุ่มเทพลังให้กับการปฏิวัติ คำขวัญประเภท “ทุกอย่างเพื่อการปฏิวัติ” ถูกนำมาใช้ แต่เมื่อหลังจากการปฏิวัติผ่านไปหมดแล้ว ทุกอย่างก็กลับเป็นไปอีกอย่างหนึ่ง ในยุคศักดินาเป็นยุคที่เห็นได้อย่างชัดเจน สถานภาพของสตรีถูกเปลี่ยน

กลับไปเป็นอย่างเดิม สถานินเสนอคำขวัญให้ “ผู้หญิงเป็นแม่ที่ดีของลูก ภรรยาที่ดีของสามี” นี้เท่ากับเป็นการจำกัดบทบาทของสตรีให้กลับไปสู่สถานะเก่าในสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ Reich จึงเขียนต่อมาว่า “สิ่งที่เราเรียกกันว่า ระบบบอลเชวิค (Stalinisme) เป็นการผลักดันสตรีให้ถอยหลัง เตะไปอยู่ในบ้านเสียยิ่งกว่าระบบฟาสซิสต์เสียอีก” ปรากฏการณ์เช่นนี้เห็นอยู่ได้ทั่วไปจาก ขบวนการต่อสู้ของสตรี และการปฏิวัติในลาตินอเมริกา เช่น นิการากัว เป็นต้น

2.3 ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิ และการปลดปล่อยสตรีในระดับสากล : Kate Millet แยกแยะขบวนการเคลื่อนไหวของสตรีในยุคสังคมนิยมออกได้เป็น 3 ช่วง (จากหนังสือ *La Politique du Male*)

1) ช่วง ค.ศ. 1830-1930 เป็นการต่อสู้เพื่อสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้คำขวัญว่า “การทำงานที่เท่ากัน ต้องได้รับค่าแรงที่เท่ากัน” โดยไม่มีการใช้เพศมาเป็นเครื่องแบ่งแยกในการจ่ายค่าตัว การต่อสู้เน้นเป็นการต่อสู้ในเชิงเศรษฐกิจ-สังคม และผนวกรวมอยู่ในการต่อสู้ของสหภาพแรงงาน

2) ช่วง ค.ศ. 1930-1945 เป็นการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสถานะทางการเมือง ขอสิทธิในการเลือกตั้งเช่นเดียวกับประชาชนพลเมืองที่เป็นชาย นี่เป็นการต่อสู้ด้านสิทธิทางการเมือง

3) ช่วง ค.ศ. 1945 จนถึงปัจจุบัน เมื่อตอนปลายปี ค.ศ. 1945 นี้ การต่อสู้ในประเด็นสิทธิสตรีจึงได้แยกตัวเองออกมาอย่างเด่นชัดจากการต่อสู้ร่วมทางเศรษฐกิจและการเมือง เป็นจุดเริ่มต้น

ของการต่อสู้เรื่องรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ที่รู้จักในนามของ “การต่อสู้เพื่อสิทธิและการปลดปล่อยสตรี” (Woman Liberation)

ขบวนการต่อสู้ของสตรียังอยู่ในระดับที่เรียกว่า “ขบวนการ” (movement) ยังไม่ได้ยกระดับขึ้นมาเป็น “สถาบัน” (institution) ดังเช่นสหภาพแรงงานหรือพรรคการเมือง ขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยสตรีในอเมริกา ซึ่งเริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ. 1950 ก็แสดงออกมาในรูปของความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีจะได้รับชัยชนะจากประเด็นการต่อสู้ในสองยุคแรก คือด้านเศรษฐกิจและการเมือง เช่น มีกฎหมายระบุให้สตรีมีสิทธิเลือกตั้งได้ มีสิทธิได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกับชาย แต่ด้วยทฤษฎีความล้มเหลวในทางปฏิบัติที่เป็นจริงก็ยังคงมีช่องว่างอยู่มาก เนื่องจากทัศนคติพื้นฐานทางสังคมเกี่ยวกับความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างเพศ ยังไม่ได้รับการปลุกฝังให้มีขึ้นในสังคมอย่างจริงจัง

ลักษณะเฉพาะตัวของขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีก็คือ เป็นขบวนการที่ยังไม่มีทฤษฎี เพราะสถานะภาพของสตรีไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากความเป็นสตรีดำรงอยู่ในทุกระดับ โครงสร้างของสังคม ไม่ว่าจะเป็นระดับเศรษฐกิจ เพศ หรือการเมือง ฉะนั้นสตรีจึงสามารถทำการต่อสู้ได้ทุกระดับ

ความแตกต่างในแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการต่อสู้ของสตรี มีดังนี้

1) ความหมายของคำว่า “การปฏิวัติทางเพศ” (sex revolution) ตัวอย่างของความ

แตกต่างกัน ได้แก่ แนวคิดของ Reich ซึ่งเสนอว่า “การปฏิวัติทางเพศ หมายถึงการขยายศักยภาพทางเพศให้มากขึ้น โดยจัดอุปสรรคต่าง ๆ ทางสังคม (ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม) ที่บดบังการสร้างสรรค์พลังงานทางเพศของมนุษย์” ส่วนแนวคิดของ Kate Millet นั้นเสนอว่า “การปฏิวัติทางเพศ ก็เหมือนกับการปฏิวัติทางสังคมอย่างอื่น ๆ คือจะต้องมีการนำรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศในรูปแบบใหม่ให้เห็นความเท่าเทียมความเสมอภาคระหว่างเพศ เข้ามาแทนที่รูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศรูปแบบเก่า ซึ่งตั้งอยู่บนการกดขี่ทางเพศ อันเป็นรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ใช้กดขี่กัน โดยถือเอาเพศเป็นเครื่องแบ่งแยก”

2) มีความแตกต่างกันในเรื่องการเคลื่อนไหวในรูปแบบของขบวนการ ซึ่งก็สืบเนื่องมาจากทัศนคติพื้นฐานที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น รูปแบบของการเคลื่อนไหว เช่นเดียวกับรูปแบบของกรรมกร คือกลุ่มบุคคลที่มารวมกันเพราะปัญหาสตรี มีแนวทางแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศ กับรูปแบบการเคลื่อนไหวของพวกรักร่วมเพศ (พวกรักร่วมเพศด้วยกันเอง) ที่ถือเอา “เพศชาย” เป็นศัตรูหลัก มีเป้าหมายที่จะประณามเพศชายและขจัดเพศชายออกไปจากสังคมของตน

3) มีความแตกต่างกันระหว่าง การรับรู้ “สภาพของการเป็นสตรี” ตัวอย่างเช่น Simone de Beauvoir กล่าวว่า “เราไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง หากแต่เราได้กลายมาเป็นผู้หญิงเมื่อภายหลัง” หมายความว่า โดยธรรมชาติแล้ว หญิงและชายเกิดมาโดยมีความแตกต่างกันที่อวัยวะเพศเท่านั้น แต่ก็มีได้ทำให้หญิงและชายต่างกันอย่างแท้จริงจนกระทั่งเมื่อสังคมได้เป็นทิวทัศน์ความแตกต่าง

ระหว่างเพศทั้งสอง และได้ครอบงำลงไปในความถึกของคนแล้วนั้นแหละ ความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายจึงได้เกิดขึ้น De Beauvoir จึงเรียกร้องให้มีการย้อนกลับไปสู่ธรรมชาติ เพราะวัฒนธรรมและข้อบังคับของสังคมที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาตินั้นเราจำเป็นต้องยกเลิก ในทางตรงกันข้ามกับ Evelyne Sullerot เสนอว่า “ผู้หญิงเราได้เกิดมาอย่างผู้หญิง เราจึงจำเป็นต้องแสวงหาวิธีคิดแบบผู้หญิง” และมีแนวโน้มจะปรากฏในรูปแบบที่ว่า “ผู้หญิงคือผู้ชาย”

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับ ขบวนการต่อสู้ของสตรีในระบบ

เราอาจจะตั้งข้อสังเกตได้ว่า ฐานะของสตรีในระบบทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว (เช่นในยุโรป) เมื่อพิจารณาในเชิงสัมพัทธ์แล้ว อาจจะถูกเอารัดเอาเปรียบพอ ๆ กัน หรืออาจจะมากกว่าสตรีในสังคมดั้งเดิม เช่น ออฟริกา หรือเอเชีย เสียอีก แต่ไม่ว่าจะอยู่ในแบบใดก็ตาม ความไม่พอใจของสตรีมีก่อกองกัน คือ หวังที่จะมีงานทำ มีส่วนร่วมในการผลิต และมีสถานภาพของตัวเอง

ฉะนั้น ความหวังของสตรีที่อยู่ในระบบทุนนิยมที่ต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมในสังคมอุตสาหกรรมก็คือ

1) การมีอาชีพของตนเอง ที่เป็นอิสระจากบิดาและสามี และฐานะทางอาชีพมีความเท่าเทียมกับบุรุษ

2) มีความเป็นอิสระ (autonomy) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และการเมือง อย่างไรก็ตาม อุปสรรคอันใหญ่ประการหนึ่งของสตรีในการต่อสู้ ก็คือสถาบันศาสนา เพราะ

ในช่วงหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว บรรดาผู้ชายพากันให้ความสนใจกับสถาบันศาสนาน้อยลง และผลักดันให้สตรีมีบทบาทเข้าร่วมในศาสนา มากกว่าบุรุษ ทำให้ศาสนา (โดยเฉพาะศาสนาคาทอลิก) กลายเป็นศาสนาของผู้หญิงไป ทั้ง ๆ ที่ในทิวทัศน์ของศาสนาเกือบทุกศาสนานั้นล้วนแต่เป็นทิวทัศน์การกษัตริย์อยู่ นี่จึงเท่ากับว่าสตรีได้กลายเป็นผู้ที่ทักซ์วิชาสถาบันที่กษัตริย์ให้คำรับรองอยู่ต่อไป

สรุป

ในโลกปัจจุบันกล่าวได้ว่า ท่ามกลางวิกฤตการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในโครงสร้างส่วนต่างๆ ของสังคมและระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างเพศก็กำลังมีวิกฤตการณ์เช่นเดียวกัน และในวิกฤตการณ์นี้ สตรีจะทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญเพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์นี้ ในปัจจุบันนี้ ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีเป็นขบวนการต่อสู้ทางสังคมขบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญและมีแนวทางหลากหลาย เช่น

- 1) พวก *extrême féminisme* ได้แก่พวกที่เสนอแนวทางให้ระงับเพศชาย ประณามเพศชายเสนอสร้างยุค "หญิงเป็นใหญ่" (*matriarchal*) ขึ้นมาในสังคมปัจจุบัน
- 2) พวก *anti-thèse* เป็นพวกที่ปฏิเสธข้อเรียกร้องต่าง ๆ เพื่อสถานภาพสตรีในหมู่ผู้หญิงด้วยกันเอง โดยมองเห็นว่าสังคมก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทที่ทัดเทียมกับผู้ชายแล้ว

- 3) พวกที่เริ่มประสานการต่อสู้ของสตรีเข้ากับการต่อสู้ทางชนชั้น โดยถือว่าแม้ว่าสตรีจะถูกกดขี่โดยเพศชาย แต่สตรีที่จะเป็นตัวจักรสำคัญในการต่อสู้ คือ สตรีคนทำงาน (กรรมกร ชาวนา คนจน) เพราะถึงแม้ว่า ภรรยาของนายทุน จะต่อสู้เพื่อรูปแบบความเท่าเทียมทางเพศกับสามีของเธอได้ แต่เธอก็ยังคงสามารถกดขี่คนงานที่เป็นสตรีด้วยกัน โดยมีผลประโยชน์ทางชนชั้นร่วมกับสามีของคนไต่อยู่ดี แต่ในอีกด้านหนึ่งก็จำเป็นต้องปฏิเสธบรรดานักปฏิวัติที่กระทำเพื่อเพศชาย ซึ่งเสนอคำขวัญว่า "ทำการปฏิวัติสังคมก่อน แล้วจึงจะปลดปล่อยสตรีในภายหลัง" เพราะทัศนคติเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการกดขี่ทางเพศในรูปแบบหนึ่ง และไม่มีทางเป็นไปได้ที่กลุ่มผู้พูดดังกล่าวนี้ จะกระทำจริง สตรีจึงมีภารกิจพิเศษของตนในการต่อสู้เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ Kate Millet จึงได้เสนอว่า "พวกที่ทำการต่อสู้อยู่กับสังคมกระฎุมพีนั้น มิใช่มีแต่ชนชั้นคนงานเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยความร่วมมือกับบรรดาชนกลุ่มน้อยที่ถูกกดขี่ในค้ำต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มคนผิวดำ เป็นต้น"

สำหรับโลกในอนาคต :

เนื่องจากโลกในปัจจุบัน อิทธิพลของการล่าอาณานิคม ทำให้รูปแบบสังคมแบบยุโรปเข้าครอบงำภูมิภาคอื่นๆ ของ

โลก ทุกหนทุกแห่งพากันมี “ชีวิตทาง
สังคมแบบยุโรป” (ไม่ว่าจะเป็นเอเชีย
อาฟริกา ลาตินอเมริกา) มากเกินไป
: และเราจำเป็นต้องทำให้โลกในอนาคต
“มีความเป็นยุโรป” น้อยลงกว่านี้

ในทำนองเดียวกัน เราอาจกล่าวได้ว่า

: เนื่องจากโลกปัจจุบัน อิทธิพลจากการ
กดขี่ทางเพศ เข้าครอบงำสังคม ทำให้
ทุกหนทุกแห่งในโลก มีอิทธิพลของ
“ความเป็นชาย” มากเกินไป
: และเราจำเป็นต้องทำให้โลกในอนาคต
“มีความเป็นชาย” น้อยลงกว่านี้.

ข้อเตือนใจ

ชายกระฎุมพี : ในสงครามเวียดนาม บรรดาผู้ชายที่เคยทำงานอยู่ในโรงงานประกอบปีกเครื่องบิน (เหตุเกิดในสหรัฐฯ) จำเป็นต้องไปเป็นทหาร ความปกติกมีความเชื่อกันในสังคมว่า งานประกอบปีกเครื่องบินนี้ มีแต่ผู้ชายเท่านั้นที่ทำได้

เมื่อชายคนงานที่เป็นผู้ชายทางบริษัทจึงต้องระดมการโฆษณาเพื่อให้สตรีออกมาทำงานในบริษัทนี้ มีการฉายหนังโฆษณาว่า เทคนิคในการประกอบปีกเครื่องบินนี้ ก็เช่นเดียวกับการทำงานบ้านของแม่บ้านทั่วไป

การโฆษณาได้ผล มีสตรีเข้ามาทำงานมากขึ้น ๆ ในโรงงานแห่งนี้ ทางบริษัทได้ทำสถิติพบว่า ประสิทธิภาพของสตรีสูงกว่าบุรุษ

สงครามเวียดนามเลิกแล้ว ทหารอเมริกันกลับบ้าน บางส่วนต้องกลับมาทำงานในโรงงานประกอบปีกเครื่องบิน ทางบริษัทต้องการให้ผู้หญิงกลับไปทำงานบ้านหนังโฆษณาเรื่องใหม่ถูกนำมาฉายอีก ภาพของเด็ก ๆ ที่วิ่งเล่นอยู่ตามท้องถนนพร้อมกับข้อความที่ว่า “เด็ก ๆ เหล่านี้ถูกทอดทิ้งให้ขาดการดูแล เพราะบรรดาคุณแม่ของเขาต่างพากันไปทำงานในโรงงานประกอบปีกเครื่องบินกันหมด”.

ชายสังคมนิยม : ในระหว่างการต่อสู้ขับไล่เผด็จการโซโมซ่า แนวร่วมชนานตินิสต้าเสนอว่า “ทุก
(เหตุเกิดในนิการากัว) อย่างเพื่อการปฏิวัติ ทุกคนเพื่อการปฏิวัติ ไม่ว่า เด็ก ผู้หญิง คนชรา”

บรรดาสตรีชนานตินิสต้าผู้หนึ่ง ภาพของสตรีนิการาคว่าจับปืนเข้าร่วมต่อสู้กับกองจรรยาอย่างนำภาคภูมิใจ และแล้ว เผด็จการโซโมซ่าก็ถูกขับไล่ไป เคียวนี่รัฐบาลใหม่ของประชาชนเสนอว่า “เรากำลังอยู่ในช่วงของการสร้างสรรค์ประเทศให้เป็นสังคมนิยม เพราะฉะนั้นผู้หญิงควรจะต้องกลับไปดูแลบ้านเสีย”

มาบัดนี้ ผู้หญิงนิการาคว่า กำลังเขียนจดหมายบอกเพื่อนหญิงในเอสซัลวาดอร์และเพื่อนหญิงร่วมโลกคนอื่น ๆ ว่า “อย่าไว้ใจ แม้แต่ชายสังคมนิยม!”